

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ СТУДЕНТСТВА З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Автори:

Ольга Прочуханова, Тетяна Яблоновська

Загальна редакція:

Ольга Алтуніна, Ірина Калупаха, Тетяна Городенська, Валентина Потапова

Дизайн:

Олена Афанасьєва

Аналітичний звіт за результатами дослідження щодо інтеграції студентства з тимчасово окупованих територій у закладах вищої освіти України / Ольга Прочуханова, Тетяна Яблоновська; за заг. ред. Ольги Алтуніної, Ірини Калупахи, Тетяни Городенської, Валентини Потапової. — Київ: ЦГП «Альменда», 2025. — 44 с.

Аналітичний звіт підготовлено дослідницькою агенцією Info Sapiens на замовлення громадської організації «Центр громадянської просвіти “Альменда”» на запит Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Аналітичний звіт підготовлено у межах проекту «Захист дитинства: справедливість та реінтеграція для дітей з ТОТ». Проект реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Чеської Республіки в межах Transition Promotion Program.

Погляди, репрезентовані у цьому матеріалі, належать авторкам і не відображають офіційної позиції Міністерства закордонних справ Чеської Республіки.

Заборонено відтворювати будь-яку з частин цього звіту в будь-якому форматі, копіювати чи використовувати без посилання на оригінальне джерело.

Офіційний вебсайт громадської організації «Центр громадянської просвіти “Альменда”»:

<http://almenda.org>

Офіційний вебсайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини:

<https://ombudsman.gov.ua>

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
МЕТОДОЛОГІЯ	6
СТИСЛІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
ЗАГАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТСТВА	11
1. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ РЕСПОНДЕНТА / РЕСПОНДЕНТКИ	12
2. МОТИВАЦІЯ ДЛЯ ВСТУПУ ДО УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	15
3. КАНАЛИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИМИ ТЕРИТОРІЯМИ	23
4. ІНТЕГРАЦІЯ СТУДЕНТСТВА В УКРАЇНІ, ПОТРЕБИ / ТРУДНОЩІ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ІНТЕГРАЦІЇ	28
5. СКЛАДНОЩІ В СОЦІАЛЬНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ У СТУДЕНТСТВА З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	34
6. СКЛАДНОЩІ ТА ПЕРЕВАГИ ОТРИМАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ	39
РЕКОМЕНДАЦІЇ	42

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВПО	внутрішньо переміщена особа
в.п.	відсотковий пункт
дослідження 2024 року	аналітичний звіт з комплексного опитування студентства з тимчасово окупованих територій України щодо освітніх потреб і проблем, пов'язаних зі здобуттям освіти, підготовлений громадською організацією «Центр громадянської просвіти “Альменда”» та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини за підтримки проєкту Агентства США з міжнародного розвитку USAID «Зміцнення громадської довіри (UCBI)».
ЗНО	зовнішнє незалежне оцінювання
ЗВО	заклад вищої освіти
ЗФПО	заклад фахової передвищої освіти
МОН	Міністерство освіти і науки України
НУО	неурядова організація
ОГС	організація громадянського суспільства
ОЦ	освітній центр
ТОТ	тимчасово окупована Російською Федерацією територія України
студент / студентка / студенти	особа / особи, що навчається / навчаються в закладах вищої, фахової передвищої та професійної освіти
ЦГП «Альменда»	громадська організація «Центр громадянської просвіти “Альменда”»
N	розмір вибірки

ВСТУП

Доступ до української освіти для абітурієнтів із ТОТ упродовж усього періоду, що настав унаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, залишається одним із ключових механізмів підтримання зв'язку з Україною. Попри обмеження свободи пересування, інформаційну ізоляцію та системний тиск з боку окупаційних адміністрацій, абітурієнти з ТОТ продовжують шукати можливості вступу до українських закладів освіти — очно або дистанційно, долаючи значні безпекові, інформаційні та психологічні виклики. Саме ці виклики та їхній вплив на доступ до української освіти детально висвітлено у Спеціальній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо доступу до освіти дітей та молоді з тимчасово окупованих територій України.

За офіційними даними МОН, динаміка вступу випускників із ТОТ Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, а також Харківської, Запорізької, Херсонської та Сумської областей у 2016–2025 роках була такою: у 2016 році — 1008 осіб, у 2017 році — 1550 осіб, у 2018 році — 1776 осіб, у 2019 році — 1865 осіб, у 2020 році — 2026 осіб, у 2021 році — 2083 особи, у 2022 році — 7018 осіб, у 2023 році — 6516 осіб, у 2024 році — 11 325 осіб, у 2025 році — 9418 осіб. Наведена статистика включає також осіб із населених пунктів на лінії розмежування та територій ведення бойових дій. Зростання показників у окремі роки пояснюється розширенням переліку тимчасово окупованих і прифронтових територій після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. Унаслідок цього значно збільшилася кількість випускників, які за місцем проживання підпадають під дію спеціальних умов вступу, що безпосередньо вплинуло на зростання загальної чисельності зарахованих абітурієнтів у 2022–2025 роках.

Показники вступу свідчать, що рішення абітурієнтів із ТОТ щодо вступу до українських закладів освіти значною мірою залежать від рівня безпеки, доступності виїзду, можливості отримання достовірної інформації та індивідуальних обставин. Водночас вони демонструють стійке прагнення молодих людей залишатися в українському освітньому просторі та зберігати зв'язок з Україною.

У таких умовах держава має не лише гарантувати право на освіту, а й створювати умови, які дадуть змогу кожному абітурієнту з ТОТ безпечно виїхати, отримати необхідну інформацію, підтримку та розпочати навчання без зайвих бар'єрів. Підтримка молоді з ТОТ — це про людей, долі яких залежать від рішень держави, і про наш спільний обов'язок зберегти їхній зв'язок з Україною.

Адже саме ці хлопці та дівчата у майбутньому відіграватимуть ключову роль у відновленні та розвитку деокупованих регіонів — вони повернуться з освітою, професією, досвідом і стануть фундаментом відбудови своїх громад.

Саме тому цей аналітичний звіт зосереджується на реальному досвіді молоді, яка вступає або навчається в Україні після проживання на ТОТ. Він аналізує труднощі на різних етапах — від пошуку інформації та можливості виїзду до адаптації в новому середовищі та потреби в інституційній підтримці.

Отримані висновки формують підґрунтя для подальшого вдосконалення державної політики та посилення системної підтримки студентів із ТОТ, щоб кожен із них мав реальний шанс на освіту, розвиток і майбутнє в Україні.

МЕТОДОЛОГІЯ

Метою цього дослідження було з'ясувати, які чинники позитивно чи негативно впливають на рішення студентства із ТОТ вступати до українських ЗВО та ЗФПО та їхню подальшу інтеграцію, визначити загальний рівень цієї інтеграції у нову спільноту й окреслити основні виклики, що потребують рішень влади, ЗВО та ЗФПО, а також НУО / ОГС. На основі отриманих даних розробити відповідні рекомендації. Дослідження підготовлено Info Sapiens для ЦГП «Альменда».

Завдання дослідження:

1. Виявити динаміку й еволюцію викликів інтеграції (порівняння з попереднім дослідженням) та проаналізувати проблеми, з якими стикається молодь із ТОТ перед вступом у ЗВО й ЗФПО та після нього.
2. Виявити основні джерела інформації та шляхи комунікації з ТОТ (сайти, соціальні мережі тощо).
3. Виокремити чинники, які впливають на інтегрованість студентів і студенток – ВПО, а саме: виявити й проаналізувати проблеми під час інтеграції до навчального процесу та в громади, які приймають таку молодь (зокрема й рівень упереженого ставлення, соціальної та фінансової підтримки тощо) або комфортність під час навчального процесу.
4. Визначити рівень задоволення освітніми послугами, що надають дистанційно ЗВО та ЗФПО студентству, яке перебуває на ТОТ, а саме: відповідність дистанційної освіти набуттю кваліфікації та зв'язку з Україною, чи задовольняє освітній процес (практичні завдання, семінари, оцінки), матеріально-технічне забезпечення дистанційної освіти, організація дистанційного навчання, комунікація з викладачами тощо.
5. Скласти соціально-демографічний портрет студентів і студенток та визначити мотивацію вступу до українських ЗВО та ЗФПО.

Для досягнення мети дослідження та виконання його завдань було проведено аналіз вторинної інформації, а також кількісне дослідження серед студентства, яке проживало на ТОТ.

Проведення опитування передбачало порівняння його результатів із даними дослідження 2024 року. Таке порівняння є доцільним для виявлення динаміки мотиваційних чинників і бар'єрів інтеграції студентства з ТОТ, а також для визначення того, які труднощі залишаються сталими, а які посилюються або виникають як нові.

Опитування проводилося у вересні 2025 року. Загалом було отримано 2265 заповнених анкет. Згідно з методологією збору даних університети мали розіслати посилення виключно цільовій аудиторії – студентам і студенткам із ТОТ, які навчаються на 1–2 курсі. Однак частина університетів поширила посилення і серед іншого студентства, що призвело до надходження значної кількості анкет від студентів і студенток, які не належали до цільової аудиторії.

Посилання із запрограмованою анкетною надавалося ЦГП «Альменда», а далі, за сприяння Офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, через ЗВО та ЗФПО розповсюджувалося серед студентства.

Під час очищення масиву даних були вилучені анкети:

- респондентів і респонденток, які не мали досвіду проживання на ТОТ;
- респондентів і респонденток 3 курсу й вище;
- дублікати анкет;
- анкети з надто малою тривалістю проходження (менше ніж 5 хвилин), що свідчить про неякісне або формальне заповнення.

Після застосування процедур очищення у фінальний масив увійшли 1294 валідні анкети, використані для аналізу в цьому звіті, а саме:

- студентів і студенток, які здобувають освіту очно (861);
- студентів і студенток, які навчаються дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території (334);
- студентів і студенток, які навчаються дистанційно, перебуваючи на ТОТ (99).

Загальна особливість цього річного опитування полягає в досить великому відсотку відповіді «важко відповісти» на низку запитань (часто — близько 20–25%, іноді — більше). У процесі аналізу даних ми дійшли таких висновків:

- Відповідь «важко відповісти» більш схильні давати: 1) студенти і студентки очної форми навчання; 2) студенти і студентки 2 курсу. Можливим поясненням може бути об'єктивно більше навчальне навантаження студентства 2 курсу порівняно зі студентством 1 курсу, а також аналогічно більша зайнятість студентів і студенток очної форми навчання порівняно зі студентами і студентками, які навчаються дистанційно.
- Водночас гіпотеза про те, що є значний сегмент респондентів і респонденток, які в багатьох питаннях обирають «важко відповісти», щоб швидше пройти опитування, в процесі аналізу не підтвердилася.

СТИСЛІ ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні висновки дослідження щодо інтеграції студентства з ТОТ у ЗВО та ЗФПО України ґрунтуються на аналізі 1294 валідних анкет і повністю відповідають поставленим дослідницьким завданням. До вибірки входять три групи студентства:

- студенти і студентки, які здобувають освіту очно (861);
- студенти і студентки, які навчаються дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території (334);
- студенти і студентки, які навчаються дистанційно, перебуваючи на ТОТ (99).

Отримані дані дали можливість комплексно охарактеризувати досвід, потреби та виклики студентства із ТОТ за шістьма ключовими напрямками.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ І МОТИВАЦІЯ ВСТУПУ

За місцем проживання напередодні вступу до українських закладів освіти респонденти і респондентки розподілилися за 9 областями ТОТ. Найчисельнішими є групи студентства із тимчасово окупованих окремих районів Запорізької та Херсонської областей, а також окремих районів Донецької області, окупованих після 24 лютого 2022 року (16%). Порівняно з попереднім роком географія вступників дещо змінилася: спостерігається збільшення кількості студентів і студенток із ТОТ Харківської області та Автономної Республіки Крим, тоді як присутність абітурієнтів та абітурієнток із деяких інших регіонів зменшилася.

Більшість студентів і студенток із ТОТ, що вступили до українських ЗВО та ЗФПО, переїхали на підконтрольну територію України, і тільки 8% опитаних навчаються дистанційно, залишаючись на ТОТ.

Серед опитаних приблизно однакова кількість чоловіків і жінок (45% та 55% відповідно). При цьому частка чоловіків збільшилася порівняно з дослідженням 2024 року, що може свідчити про те, що рішення щодо вступу не залежить від «залежання майбутньою мобілізацією» або труднощів виїзду з ТОТ.

Більшість студентства — це молодь 17–18 років, проте помітно збільшується частка 16-річних, які прагнуть якомога раніше отримати українські документи й доступ до освіти. Це може вказувати на посилення мотивації молодших вступників уникнути російського освітнього й ідеологічного впливу.

Ключовим рушієм для вступу є особиста, свідомо позиція студента чи студентки. Переважна більшість вступає за власним бажанням, тоді як вплив батьків чи друзів є значно меншим. Головним мотивом є патріотичні переконання та бажання пов'язати своє майбутнє з Україною. Цей мотив є ще більш суттєвим для студентів і студенток, які навчаються дистанційно, перебуваючи на ТОТ. Важливими також залишаються освітньо-професійні мотиви (інтерес до спеціальності, прагнення знань і кар'єри).

ДИНАМІКА ТА ЕВОЛЮЦІЯ ВИКЛИКІВ ІНТЕГРАЦІЇ (ПОРІВНЯНО З ДОСЛІДЖЕННЯМ 2024 РОКУ)

Порівняно з дослідженням 2024 року відбулося декілька суттєвих зрушень:

- В інформаційному забезпеченні відбувся помітний спад використання вебсайтів ЗВО та ЗФПО як основного джерела інформації, натомість зросла важливість особистих контактів і соціальних мереж.
- Покращилася мовна адаптація. Більше студентів і студенток отримують мовну підтримку від ЗВО та ЗФПО, що впливає на рівень упевненого володіння українською мовою, а це позитивно позначається на психологічному стані та академічній успішності.
- Зберігається або зростає складність виїзду. Молодь продовжує наражатися на блокпости, перевірки та ризики репресій. Фінансове навантаження на родини не зменшується.
- Інформаційна ізоляція на ТОТ посилюється. Заблоковані ресурси, обмежений інтернет і страх шукати українську інформацію ускладнюють підготовку до вступу.
- Соціальна інтеграція покращується повільно. Хоча більшість не стикається з дискримінацією, близько п'ятої частини досі відчуває упереджене ставлення, зокрема недовіру до знань чи походження.

ПРОБЛЕМИ, З ЯКИМИ СТИКАЄТЬСЯ МОЛОДЬ ІЗ ТОТ ДО ВСТУПУ В УКРАЇНСЬКІ ЗВО ТА ЗФПО

Проблеми мають комплексний характер і охоплюють безпекові, матеріальні, інформаційні та психологічні аспекти. Зокрема:

- Безпекові ризики. Виїзд із ТОТ часто супроводжується перевітками, психологічним тиском, ризиком затримання. Багато студентів і студенток описують цей процес як травматичний.
- Фінансовий тягар. Висока вартість дороги, необхідність самостійно планувати маршрут, а також відсутність коштів на житло після прибуття — основні стримувальні фактори. Для значної частини молоді саме фінанси є критичною перепорою.
- Інформаційний вакуум. Відсутність достовірної інформації на ТОТ, блокування українських ресурсів і страх їх переглядати призводять до того, що студенти і студентки часто ухвалюють рішення «наосліп». Багато хто не знає ні маршруту виїзду, ні правил вступу.
- Бюрократичні труднощі. Брак українських документів, складність отримання підтвердження освіти та неоднозначність процедур роблять процес вступу залежним від індивідуальних зусиль і допомоги сторонніх.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ТА КАНАЛИ КОМУНІКАЦІЇ

Інтернет залишається ключовим джерелом інформації, де найбільш затребуваними є вебсайти університетів та офіційні ресурси державних органів. Проте роль особистих контактів (сім'я, друзі) стала більш відчутною.

Хоча студентам і студенткам було відносно легко знайти загальні відомості про університети та вступну кампанію, найбільші труднощі виникали з отриманням детальної інформації про умови вступу через ОЦ.

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС І ГРОМАДИ

Після переїзду на підконтрольну територію більше половини студентів і студенток відчули значний стрес і розгубленість. Першочерговими практичними проблемами стали фінансові труднощі та необхідність пошуку житла. Найбільший запит на інформацію стосується оформлення соціальних виплат / пільг і питань проживання.

Студенти і студентки загалом добре справляються з навчанням. Мовний бар'єр поступово зменшується, а найбільш значущими чинниками академічних труднощів стають не предметні, а психологічні та побутові фактори – стрес, адаптація, фінансові обмеження.

Соціальна інтеграція відбувається здебільшого успішно, хоча частина студентів і студенток відчуває упереджене ставлення через своє походження. Приблизно одна п'ята студентства стикалася з упередженим чи нетолерантним ставленням через своє походження з ТОТ, що, крім іншого, проявлялося у стереотипах щодо їхнього рівня знань. Ця частка лишається незмінною порівняно з дослідженням 2024 року.

Позитивним фактором є підтримка оточення та можливість навчатися в українських ЗВО та ЗФПО.

Важливу роль відіграє підтримка університету: дружня атмосфера, куратори, адаптаційні активності допомагають зменшити психологічний тиск після переїзду.

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОЮ ОСВІТОЮ ДЛЯ СТУДЕНТІВ І СТУДЕНТОК, ЩО НАВЧАЮТЬСЯ НА ТОТ

Переважна більшість студентів і студенток, які здобувають освіту дистанційно, перебуваючи на ТОТ, високо задоволені якістю освітнього процесу. Позитивно оцінюється як методичне, так і технічне забезпечення дистанційного навчання. Основною причиною незадоволення серед невеликої частини студентства є суб'єктивні труднощі зі сприйняттям інформації в дистанційному форматі.

Серед ключових викликів, з яким стикається студентство з ТОТ: нестабільний або повільний інтернет, що впливає на успішність; контроль окупаційних органів, який створює ризики для студентів і студенток (перевірки техніки, обмеження доступу до платформ, погрози); ізоляція від студентського середовища, що обмежує інтеграцію та соціальний досвід.

Загалом дистанційна освіта виконує роль «освітнього мосту» для тих, хто не може виїхати, але потребує додаткової інституційної підтримки та захисту.

ЗАГАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТСТВА

1. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ
РЕСПОНДЕНТА / РЕСПОНДЕНТКИ

Всього опитано 1294 студента і студентки, які за місцем проживання напередодні вступу до українських ЗВО та ЗФПО розподілилися за 9 областями ТОТ. Найчисельнішими є групи студентів і студенток із тимчасово окупованих окремих районів Запорізької області (20% опитаних), тимчасово окупованих окремих районів Херсонської області (18% опитаних) та тимчасово окупованих окремих районів Донецької області, що були окуповані після 24 лютого 2022 року (16%). Порівняно з дослідженням 2024 року зросла частка тих, хто проживав на тимчасово окупованих окремих районах Харківської області (з 9% до 15% опитаних) та на тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим і м. Севастополь, і знизилася частка мешканців тимчасово окупованих окремих районів Луганської області, окупованих після 24 лютого 2022 року.

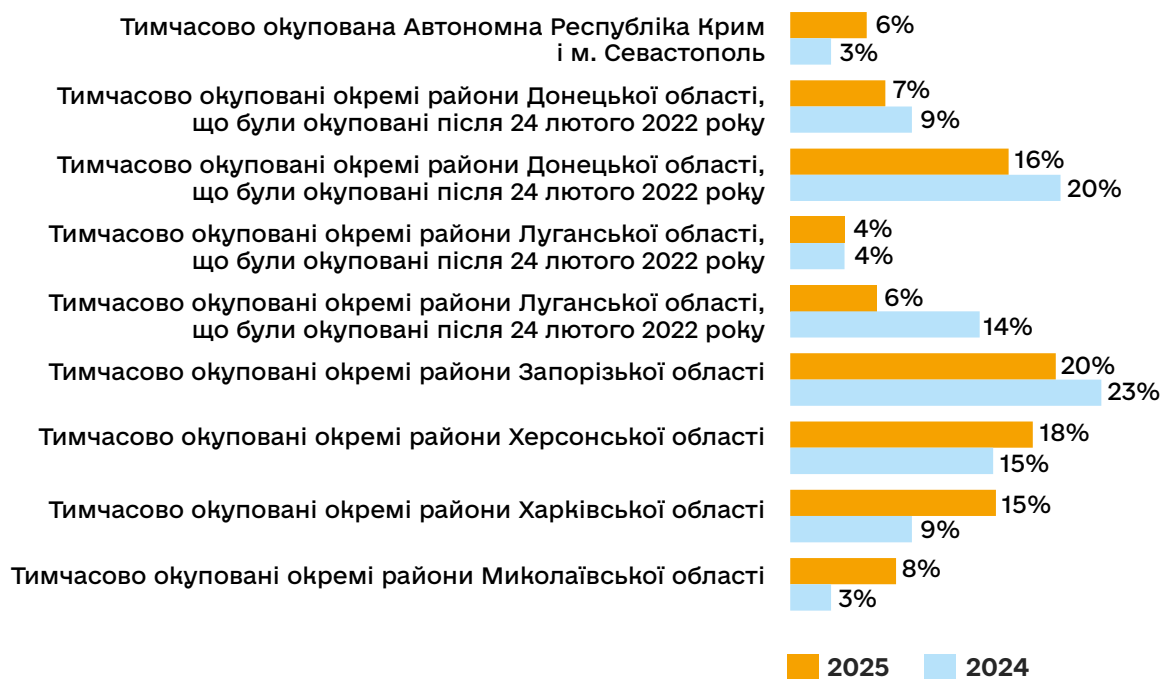
Табл. 1. Розподіл респондентів і респонденток за місцем проживання до вступу в навчальний заклад України, N = 1294

На якій території Ви проживали до вступу в навчальний заклад України?

Місце проживання	Кількість осіб
Тимчасово окупована Автономна Республіка Крим і м. Севастополь	73
Тимчасово окуповані окремі райони Донецької області, окуповані до 24 лютого 2022 року	91
Тимчасово окуповані окремі райони Донецької області, окуповані після 24 лютого 2022 року	209
Тимчасово окуповані окремі райони Луганської області, окуповані до 24 лютого 2022 року	54
Тимчасово окуповані окремі райони Луганської області, окуповані після 24 лютого 2022 року	83
Тимчасово окуповані окремі райони Запорізької області	254
Тимчасово окуповані окремі райони Херсонської області	232
Тимчасово окуповані окремі райони Харківської області	197
Тимчасово окуповані окремі райони Миколаївської області	101
Загалом	1294

Рис. 1. Розподіл респондентів і респонденток за місцем проживання до вступу в навчальний заклад України, % респондентів / респонденток, N = 1294 (2025) та N = 1909 (2024)

На якій території Ви проживали до вступу в навчальний заклад України?

Серед опитаного студентства: 45% — чоловіки, 55% — жінки. Спостерігається збільшення частки чоловіків порівняно з дослідженням 2024 року (з 40% до 45%).

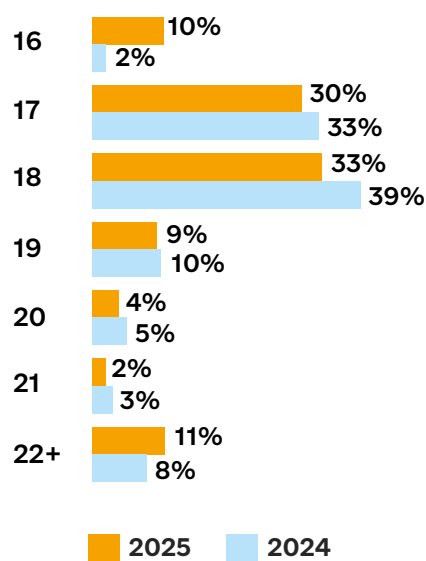
Більшість респондентів і респонденток у віці 16–21 року (89%), найбільше — 63% — у віці 17–18 років. Водночас дослідження 2025 року показує зростання частки студентів і студенток віком 16 років — з 2% до 10%. Серед тих, хто навчається очно, частка респондентів і респонденток віком 16–18 років є вищою, ніж серед тих, хто навчається дистанційно. Це може свідчити про те, що молодше студентство частіше намагається виїхати з ТОТ для навчання в українських ЗВО та ЗФПО.

Рис. 2. Стать респондента, % респондентів, N = 1294

Вкажіть Вашу стать

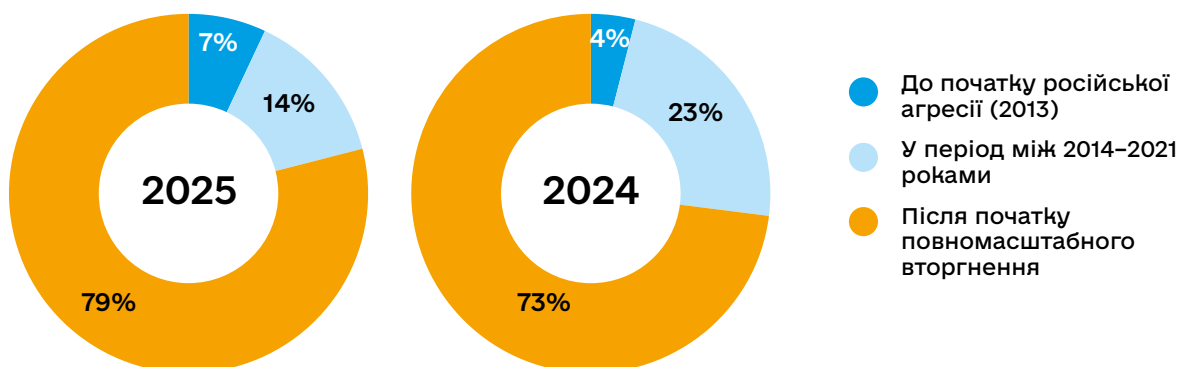
Рис. 3. Вік респондента, % респондентів, N = 1294
Скільки повних років Вам виповнилося на момент опитування?

79% респондентів і респонденток завершили навчання у школі у 2022–2025 роках, тобто після повномасштабного вторгнення, 7% – до початку російської агресії (2013 рік) і 14% – у період між 2014–2021 роками.

Рис. 4. Рік закінчення школи, % респондентів, N = 1294

Вкажіть рік, в якому Ви закінчили школу

60% студентів і студенток, що взяли участь в опитуванні, навчаються на другому курсі, 40% – на першому.

Рис. 5. Курс, який закінчив респондент / респондентка, % респондентів, N = 1294

Вкажіть, який курс Ви закінчили на момент опитування

80% респондентів і респонденток є здобувачами вищої освіти, 20% – фахової передвищої освіти. Остання група є більшою передусім завдяки тим, кому виповнилося 16 років: вони становлять 42% серед здобувачів фахової передвищої освіти.

Щодо вибору форми навчання – 93% респондентів і респонденток обрали денну форму навчання, а 7% – заочну.

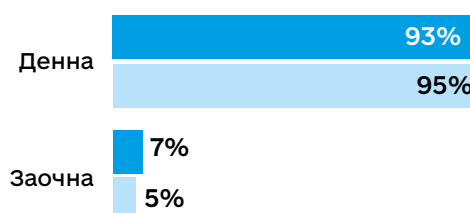
Рис. 6. Рівень освіти, % респондентів, N = 1294

Оберіть рівень освіти, на якому Ви навчаєтесь

Рис. 7. Форма навчання, % респондентів, N = 1294

Оберіть Вашу форму навчання

Дві третини (67%) опитаних студентів і студенток навчаються очно, 26% – дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, а 8% – дистанційно, перебуваючи на ТОТ.

Рис. 8. Формат навчання, дослідження 2025 року, % респондентів, N = 1294
Оберіть Ваш формат навчання

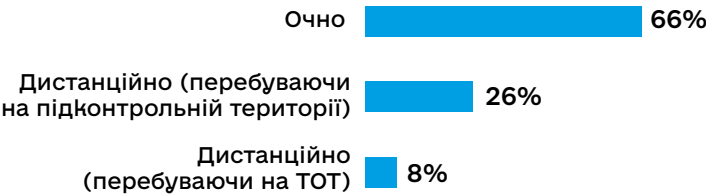
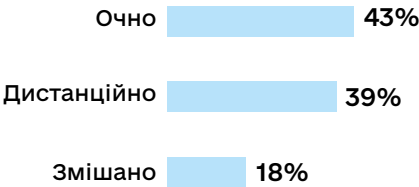

Рис. 9. Формат навчання, дослідження 2024 року, % респондентів, N = 1909

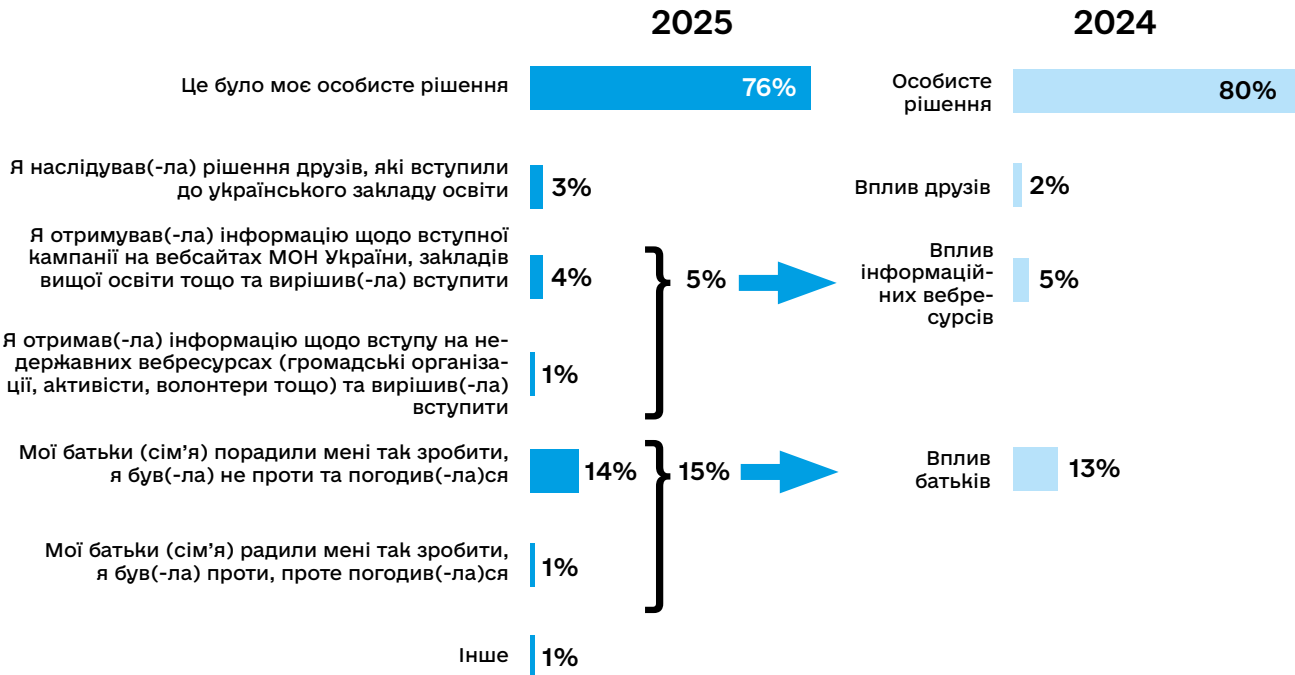

2. МОТИВАЦІЯ ДЛЯ ВСТУПУ ДО УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Три чверті (76%) опитаних студентів і студенток вступили до українського закладу освіти за власним бажанням, на 15% респондентів і респонденток вплинули батьки, ще 5% зазнали впливу інформаційних вебресурсів. Рішення друзів, що вступили до українського закладу освіти, мали значення тільки для 3% опитаних студентів і студенток, 1% студентства назвало інші причини для вступу.

Рис. 10. Мотивація для вступу до українського закладу освіти, % респондентів, N = 1294

Як Ви ухвалювали рішення про вступ до українського закладу освіти?

Для розуміння причин вступу до українських закладів освіти респондентам і респонденткам ставили відкрите запитання: «Опишіть, будь ласка, своїми словами, чому Ви вирішили вступати до закладу освіти України». У цьому запитанні студенти і сту-

дентки не обирали один із запропонованих варіантів відповіді, а мали змогу самостійно описати свої міркування щодо причин вступу саме до українського закладу освіти.

Головним фактором для вступу до ЗВО та ЗФПО України є патріотичні мотиви — 35% респондентів і респонденток пов'язують своє майбутнє з Україною, хочуть вчитися лише українською. 16% опитаних були орієнтовані на конкретну професію / спеціальність, ще 15% просто бажають навчатися чомусь новому, здобувати освіту, 12% вступили до українського закладу освіти заради побудови кар'єри. Патріотичні та кар'єрні мотиви більше розвинені серед студентів і студенток, які навчаються дистанційно, перебуваючи на ТОТ (52% та 21% респондентів і респонденток із ТОТ назвали ці причини).

Рис. 11. Причини вступу до закладу освіти України, % респондентів, N = 1294

Опишіть, будь ласка, своїми словами, чому Ви вирішили вступати до закладу освіти України. (Питання з множинними відповідями.)

Нижче наведені деякі цитати — відповіді студентів і студенток на це запитання:

“ Я вирішила вступити саме до українського університету, тому що це моя чітка позиція. Я не хотіла знаходитися там, де не поважають свободу та права людей. Для мене було неприйнятно вчитися у закладах, де викладають російські викладачі, адже саме росіяни зруйнували моє життя. Вони вбили багатьох моїх друзів і неодноразово знищували мій дім. Це сталося двічі: вперше у 2014 році, коли вони прийшли у мій рідний Донецьк, і вдруге, коли війна знову позбавила мене звичного життя. Тому навчання в українському університеті для мене — це не лише здобуття освіти, а й свідомий вибір на користь незалежної України.

“ Я вирішив вступати саме до закладу освіти України, тому що вважаю українську освіту якісною та перспективною. В Україні поєднуються сучасні освітні програми та багаті культурні традиції, що дає можливість не лише отримати професійні

знання, а й розвиватися як особистість. Важливою для мене є також доступність навчання, можливість навчатися рідною мовою та реалізовувати себе у студентському середовищі. Українські заклади освіти дають шанс здобути практичні навички, які потрібні для майбутньої професії, а також відкривають шлях до міжнародних можливостей. Саме тому я бачу своє майбутнє в Україні й хочу навчатися тут.

“ Висловлюю своє щире бажання приєднатися до лав Національної поліції України. Вступ до поліції для мене – це не лише можливість реалізувати себе професійно, а й поклик серця, продиктований глибоким відчуттям відповідальності перед суспільством та бажанням служити Батьківщині.

“ Українська система освіти має сильні традиції та високий рівень підготовки фахівців.

“ Бо я хочу продовжувати свій життєвий шлях як громадянка України і мати освіту своєї країни. Перебуваючи зараз на ТОТ, це дає мені можливість відчувати себе дотичною до своєї держави у період розлуки. У такий спосіб це допомагає не втратити себе та надає сили рухатись далі, не втрачаючи надії.

“ Бо в цій країні я бачу своє майбутнє, і я не збираюсь все життя бути хробаком, ховаючись за кордоном без прав.

“ Бути педагогом – моє покликання. Жити в Україні – моя доля!

Додатковими факторами, що сприяли виїзду із ТОТ, 69% респондентів і респонденток, які перебувають на підконтрольній території, назвали безпековий фактор: 53% таких студентів і студенток прагнуть безпеки для себе або родини; 12% хотіли уникнути переслідувань або мобілізації з боку окупаційної влади; 4% згадали дії, знущання з боку окупантів.

Патріотичний фактор є рушійною силою для половини (51%) студентів і студенток, які виїхали на підконтрольній території: вони мають намір жити в Україні, зокрема й у її правовому полі. Серед інших факторів можна назвати бажання возз'єднатися з родичами та друзями, що перебувають на підконтрольній території (15% респондентів і респонденток, які живуть на підконтрольній території) та медичні потреби (8% респондентів і респонденток, які живуть на підконтрольній території).

Окрім причин, пов'язаних зі здобуттям освіти, чи були якісь додаткові фактори, що спонукали Вас приїхати з ТОТ на територію, підконтрольну Україні? (Питання з множинними відповідями.)

Основною причиною здобуття освіти дистанційно як для тих студентів і студенток, які перебувають на підконтрольній території, так і для тих, хто перебуває на ТОТ, є зручність дистанційної форми навчання, про це сказали 56% та 46% респондентів відповідно. Другою причиною є міркування з приводу безпеки (по 43% студентів і студенток, які навчаються дистанційно), при чому для студентства, що перебуває на ТОТ, це питання ризиків для життя або здоров'я під час дороги з ТОТ в Україну.

Іншими важливими причинами для навчання дистанційно для тих опитаних, які перебувають на підконтрольній території, є потреба поєднання навчання з роботою (34% респондентів і респонденток). 16% опитаних назвали фінансові труднощі, пов'язані з орендою житла або іншими витратами в місті розташування навчального закладу, причиною для здобуття освіти дистанційно.

Рис. 12. Додаткові фактори, що спонукали респондента / респондентку приїхати з ТОТ на територію, підконтрольну Україні, % респондентів, що живуть на підконтрольній території, N = 1195

Для тих, хто залишився на ТОТ, фінансовий фактор є більш суттєвим, його називали 34% студентів і студенток, а саме: брак коштів на дорогу з ТОТ в Україну (24%); брак коштів на оренду житла або інші витрати в місті розташування навчального закладу (10%). Одна п'ята (20%) потребує поєднувати навчання з роботою чи іншими обов'язками та 19% респондентів і респонденток не можуть покинути родичів.

Рис. 13. Причини здобуття освіти дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, % респондентів, які навчаються дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 334

Що вплинуло на Ваше рішення здобувати освіту дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території? (Питання з множинними відповідями.)

Рис. 14. Причини здобуття освіти дистанційно, перебуваючи на ТОТ, % респондентів, які навчаються дистанційно, перебуваючи на ТОТ, N = 99

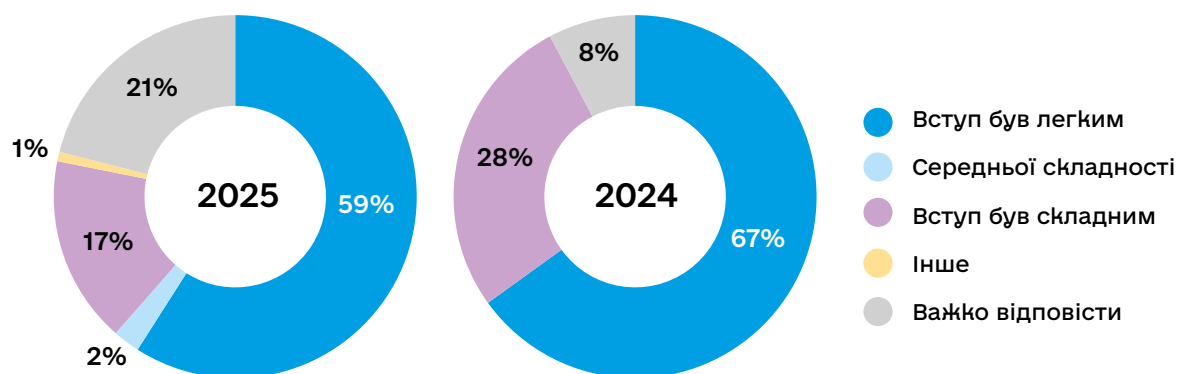
Що вплинуло на Ваше рішення здобувати освіту дистанційно, перебуваючи на ТОТ? (Питання з множинними відповідями.)

Вступ видався доволі легким — відповіли 59% опитаних студентів і студенток. 17% респондентів і респонденток, передусім першокурсників і першокурсниць, назвали вступ важким. 21% не змогли визначити для себе, чи важко їм було вступати до українського закладу освіти, чи ні. 2% назвали процес вступу середньої складності, а 1% мали іншу думку.

Рис. 15. Складність процесу вступу, % респондентів, N = 1294

Наскільки складним був процес вступу?

*В опитуванні 2024 року аналогічне питання було сформульовано як: «Б20. Оцініть загальну складність вступної процедури».

Джерела інформації щодо можливих шляхів виїзду з окупованої території є різноманітними, і найчастіше студенти і студентки, які виїжджають, отримують її завдяки соціальним та родинним зв'язкам: так, одна п'ята (21%) студентів і студенток дізналися про це від знайомих і друзів, ще 8% — від батьків та родичів. Інтернет-ресурси були задіяні у 15%, із них 10% орієнтувалися на інтернет-ресурси як такі, ще 5% — на соціальні мережі.

Треба зауважити, що 23% опитаних не змогли назвати джерела інформації про можливі шляхи виїзду з ТОТ. Передусім це були ті, хто навчається очно, а також другокурсники, що може бути пов'язано з тим, що вони не пам'ятають подробиць свого виїзду.

Трохи більше половини (55%) не може сказати, скільки коштував виїзд із ТОТ. Це може бути пов'язано з важкістю самого підрахунку (що включати в такі витрати, а що ні). Про це також може свідчити велика різниця в сумах, що називаються, і приблизно однакові відсотки студентів і студенток, які називали різні діапазони сум. Студентство з тимчасово окупованих окремих районів Херсонської області частіше за інших називало діапазон сум у 10 000–20 000 гривень та понад 20 000 гривень порівняно зі студентами з інших ТОТ.

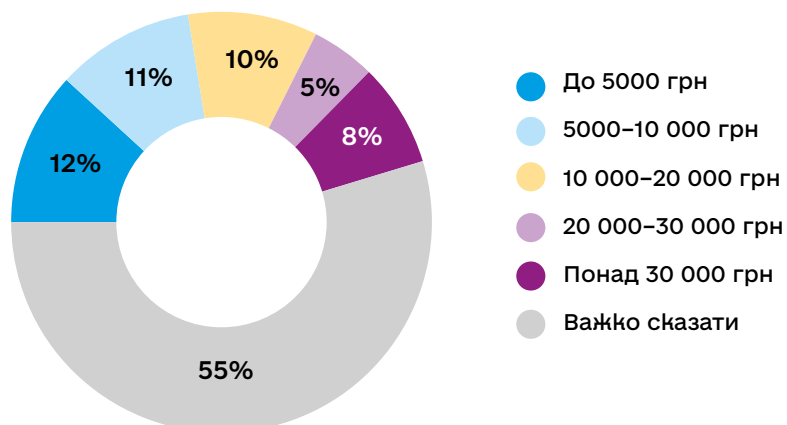
Рис. 16. Джерела інформації про можливі шляхи виїзду з ТОТ до підконтрольної Україні території, % респондентів, які навчаються, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Звідки Ви отримали інформацію про можливі шляхи виїзду з ТОТ до підконтрольної Україні території? (Питання з множинними відповідями.)

Рис. 17. Вартість виїзду, % респондентів, які навчаються, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Яка приблизна вартість виїзду (дорога, послуги, оформлення документів тощо)?

Виїзд із ТОТ пов'язаний зі складнощами в багатьох аспектах, передусім у:

- безпековому: 36% респондентів і респонденток згадують блокування / перевірки з боку окупаційної влади, 26% – ризик затримання або репресій;
- матеріальному: 31% опитаних як перешкоду назвали проблеми з пошуком житла на підконтрольній території, 26% – високу вартість дороги;
- психологічному: 52% студентів і студенток, виїжджаючи з ТОТ, відчувають стрес і страх;

- інформаційному: брак надійної інформації про маршрути (20%), брак інформації про процедуру вступу (6%), відсутність єдиного консультативного центру (6%), брак інформації про спеціальність (5%).

Також респонденти і респондентки згадували бюрократичні перешкоди — 12% опитаних зазначили складність оформлення документів, 9% вважають, що складно отримати документ про базову чи повну середню освіту.

Рис. 18. Основні труднощі або перепони, що виникають під час виїзду з ТОТ і вступу, % респондентів, N = 1294

Які основні труднощі або перепони, на Вашу думку, виникають під час виїзду з ТОТ і вступу? (Питання з множинними відповідями.)

3.

КАНАЛИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

Основним джерелом інформації для майбутніх абітурієнтів та абітурієнток є вебсайти. Зокрема, найбільше використовуються вебсайти ЗВО та ЗФПО (університетів, інститутів, фахових коледжів) – 59% респондентів і респонденток отримували інформацію саме з цього джерела. Другим за значущістю джерелом є вебсайти державних органів влади (44% опитаних).

Серед респондентів і респонденток, які на момент опитування завершили перший курс, а також серед студентства, що навчається дистанційно, перебуваючи на ТОТ, використання вебсайтів ЗВО та ЗФПО є більш поширеним порівняно з іншими групами студентства (62% та 67% відповідно). Проте навіть ці групи демонструють значне зниження використання таких ресурсів порівняно з результатами дослідження 2024 року, коли три чверті респондентів і респонденток (77%) зазначили, що під час ухвалення рішення щодо вступу активно користувались інформацією, розміщеною на вебсайтах ЗВО та ЗФПО.

У процесі інформування зростає роль особистих контактів: 25% опитаних отримували інформацію від родичів, знайомих і друзів, які виїхали з ТОТ (що порівняно з 2024 роком більше на 3 в.п.), а 19% – від студентів і студенток із ТОТ, які вже вступили до закладів освіти (на 5 в.п. більше, ніж у 2024 році).

Рис. 19. Джерела інформації, % респондентів, N = 1294

Які джерела інформації Ви використовували під час ухвалення рішення про вступ до українського закладу освіти (можна вибрати кілька відповідей)?
(Питання з множинними відповідями.)

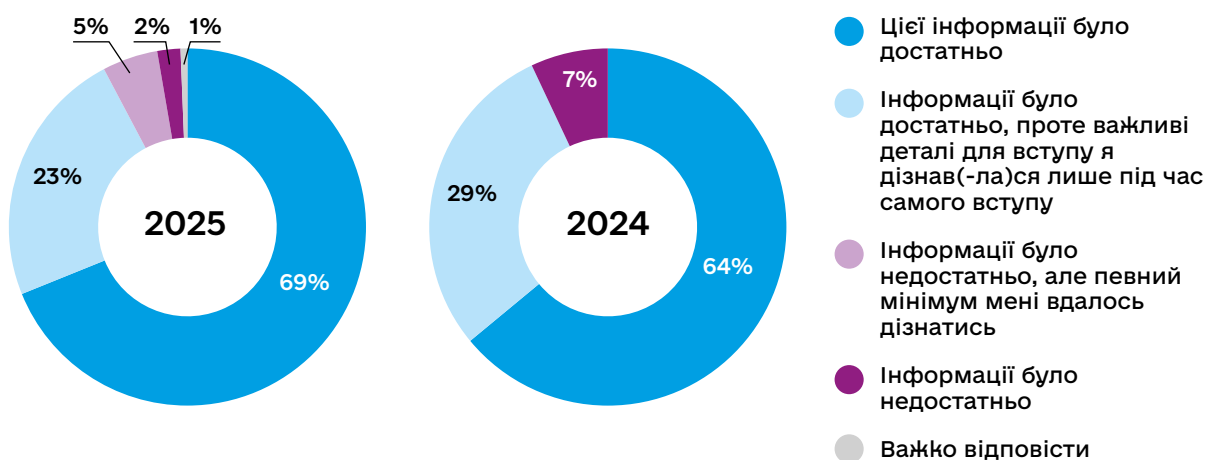

*Формулювання варіанта відповіді у попередній хвили: «Інформацію на вебсайті МОН, Мінреінтеграції тощо».

Лише 7% респондентів і респонденток зазначили, що їм бракувало інформації. Водночас 5% із них, попри відчутну нестачу даних, зазначили, що все ж змогли отримати необхідний мінімум відомостей. Майже чверть опитаних (23%) повідомила, що дізналася про важливі деталі вже безпосередньо під час вступної кампанії. Студенти і студентки першого курсу частіше, ніж представники інших курсів, вказували на нестачу інформації щодо ключових аспектів вступу – про це зазначили 27% опитаних першокурсників і першокурсниць.

Рис. 20. Достатня кількість інформації, % респондентів, N = 1294

Чи достатньо було Вам інформації, отриманої від попередньо вказаних джерел?

Найпростіше студентам і студенткам, які на момент пошуку інформації про можливості навчання перебували на ТОТ, але нині навчаються на підконтрольній території України, було знайти перелік університетів, що приймають вступників із ТОТ (28% респондентів і респонденток змогли знайти ці дані, перебуваючи на ТОТ). Також відносно доступною була інформація про умови вступної кампанії – зокрема, про терміни (27%), основні етапи вступу та відповідні дати (21%), а також повний перелік необхідних документів (21%). Водночас найскладніше було знайти інформацію про умови вступу через ОЦ «Крим-Україна» та «Донбас-Україна». Крім того, велика частина студентства (від 35% до 60%), які зараз навчаються на підконтрольних територіях, але шукали інформацію про вступ, перебуваючи на ТОТ, зазначили, що їм важко сказати, де саме вони знайшли потрібну інформацію – перебуваючи на ТОТ, чи вже на підконтрольних територіях.

Рис. 21. Наявність інформації, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Яку саме інформацію про вступ Ви могли знайти, коли перебували на ТОТ, а яку вже коли опинилися на підконтрольній території?

Основними джерелами інформації про різні аспекти вступної кампанії та можливої підтримки для ВПО серед студентів і студенток, які шукали ці дані, перебуваючи на ТОТ, є інтернет-ресурси – вебсайти закладів освіти, інші вебсайти, соціальні мережі. Для отримання інформації про можливу підтримку й ОЦ, не менш активно, ніж вебсайти, використовуються соціальні мережі. Близько половини студентів і студенток, які зараз навчаються на підконтрольних територіях, але шукали інформацію про вступ, перебуваючи на ТОТ, зазначили, що їм важко пригадати конкретні джерела інформації.

Рис. 22. Наявність інформації на ТОТ, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, та відповіли «Знайшов(-ла), коли перебував(-ла) на ТОТ» у питанні щодо наявності інформації

Ви зазначили, що знайшли таку інформацію, перебуваючи на ТОТ: Згадайте, будь ласка, де саме Ви знайшли цю інформацію? Якщо можливо, зазначте деталі: конкретну соціальну мережу, вебсторінку, ім'я блогера тощо.

Майже третина (31%) опитаних студентів і студенток вважають, що під час пошуку інформації вони не мали жодних труднощів. Ще 36% респондентів і респонденток було важко сказати, що саме було незрозуміло, що найімовірніше свідчить про відсутність значних труднощів. Серед аспектів, які гірше піддавалися пошуку, було названо перелік / порядок підготовки документів для вступу (4%), інформація про правила вступу (іспити, терміни) (3%), а також технічні перешкоди – відсутність зв'язку / інтернету (3%) та блокування українських сайтів (2%).

Рис. 23. Труднощі з пошуком інформації, % респондентів, N = 1294

Що саме було незрозуміло або важко знайти під час підготовки до вступу, коли Ви перебували на ТОТ? (Питання з множинними відповідями.)

Понад одна п'ята (22%) опитаних висловили повну або часткову згоду з твердженням, що випускники і випускниці з ТОТ часто стикаються з недостовірною інформацією щодо вступу до вищих навчальних закладів України. При цьому серед студентів і студенток, які навчаються на підконтрольних територіях (як очно, так і дистанційно), таких вдвічі більше, ніж серед тих, хто перебуває на ТОТ і навчається дистанційно (22% проти 11%). Основними прикладами недостовірної інформації є неповнота або неточність даних, дезінформація, фейки та пряма пропаганда від окупаційної влади.

Рис. 24. Зіткнення з недостовірною інформацією щодо вступу, % респондентів, N = 1294

Наскільки Ви погоджуєтесь або не погоджуєтесь з таким твердженням: випускники з ТОТ часто стикаються з недостовірною інформацією щодо вступу до вищих навчальних закладів в Україні?

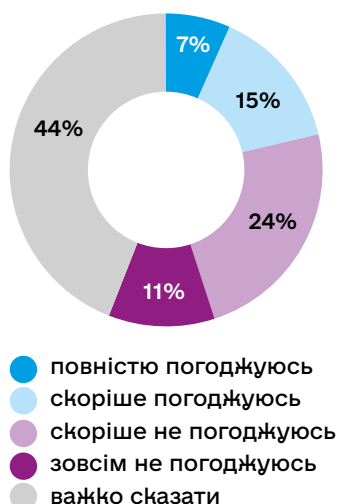

Рис. 25. Приклади недостовірної інформації, % респондентів, які відповіли «повністю погоджуюсь чи скоріше погоджуюсь» на питання щодо зіткнення з недостовірною інформацією, N = 277

Наведіть, будь ласка, приклади такої недостовірної інформації.

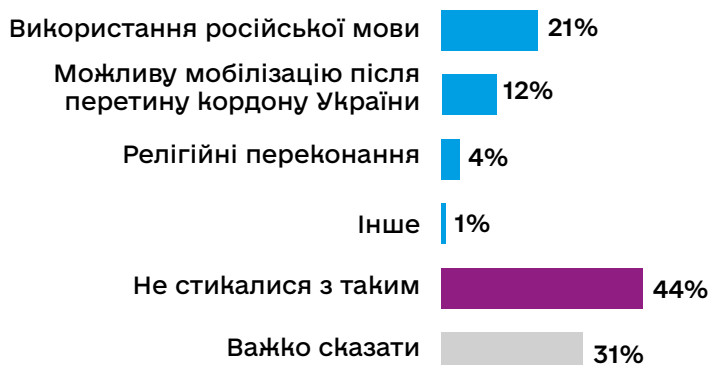
Нижче наведені деякі цитати — відповіді студентів і студенток на це відкрите запитання про приклади недостовірної інформації:

- “ На більшості сайтів особливо важливі елементи вступу не були зазначені.
- “ На ТОТ панує російський інфопростір, пробитися на українські сайти після 2022 року стало важче. Важко отримувати достовірну інформацію не перебуваючи в українському просторі, де люди проходили б через той же досвід.
- “ Окупаційна влада всіма силами пропагує вороже ставлення українців і системи освіти до внутрішньо переміщених осіб.
- “ Наприклад, поширюються помилкові відомості про те, що вступити без документів про освіту неможливо, хоча насправді існують спрощені процедури для тих, хто виїхав із ТОТ, неправдиві дані про терміни подачі документів, що можуть відрізнитися для таких вступників, чутки про обов'язковість складних додаткових іспитів або тестів, тоді як для певних категорій вони можуть бути спрощені, або не потрібні міфи про те, що більшість університетів не приймають студентів із ТОТ, хоча багато закладів мають спеціальні програми підтримки. Такі помилкові дані створюють зайвий стрес і можуть відкладати рішення про вступ, тому дуже важливо перевіряти інформацію через офіційні джерела.
- “ Пообіцяли переведення на бюджет, але я на контракті. Сказали, що для ВПО ніяких пільг немає.
- “ Немає переліків документів, які потрібні для вступу, для реєстрації пільг. Якщо дзвонити на кафедру — відповідь — стандартні документи... Приходиш реєструвати пільги, а треба більше, ніж стандартні.
- “ Не змогла вступити на бюджет. Немає ніяких альтернатив отримання відшкодування ціни за навчання. Навіть на гуртожиток немає знижки.

44% опитаних студентів і студенток сказали, що вони не стикалися з російськими наративами щодо переслідування, 21% відповіли, що вони чули наративи про нібито переслідування за використання української мови, 12% про можливу мобілізацію після перетину кордону і 4% про переслідування за релігійні переконання.

Рис. 26. Наративи щодо переслідування, % респондентів, N = 1294

Чи стикалися Ви на ТОТ із наративами про нібито переслідування з боку України за використання російської мови, релігійні переконання, можливу мобілізацію після перетину кордону України або інше? (Питання з множинними відповідями.)

4.

ІНТЕГРАЦІЯ СТУДЕНТСТВА В УКРАЇНІ, ПОТРЕБИ / ТРУДНОЩІ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ІНТЕГРАЦІЇ

Переїхавши на підконтрольну територію, більше половини (53%) студентів і студенток відчували стрес і розгубленість, 38% сказали, що їм не вистачало грошей, а 31% – не було де жити. Суттєвій частині студентства не вистачало інформації – 29% важко було знайти інформацію щодо того, куди звертатися, 23% студентів і студенток, які опинилися на підконтрольній території, не знали, де отримати допомогу.

Студентки частіше, ніж студенти, відчували стрес і розгубленість (63% респонденток і 41% респондентів відповідно), також їм важче було знайти інформацію (32% студенток проти 26% студентів) та їх частіше непокоїла відсутність житла (34% проти 26%).

Рис. 27. Труднощі, що виникли одразу після приїзду на підконтрольну Україні територію, % респондентів, що навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Які труднощі у Вас виникли одразу після приїзду на підконтрольну Україні територію? (Питання з множинними відповідями.)

Основною інформацією, якої потребують студенти і студентки після прибуття на підконтрольну територію, є інформація щодо того, як оформити соціальні виплати або пільги (54%) та де знайти житло (48%). Жінки більш схильні цікавитися всіма видами інформації, за винятком інформації щодо отримання медичної допомоги та звернень у разі небезпеки чи дискримінації, ніж чоловіки.

Рис. 28. Необхідна інформація після прибуття на підконтрольну територію, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Яка інформація була Вам потрібна після прибуття на підконтрольну територію? (Питання з множинними відповідями.)

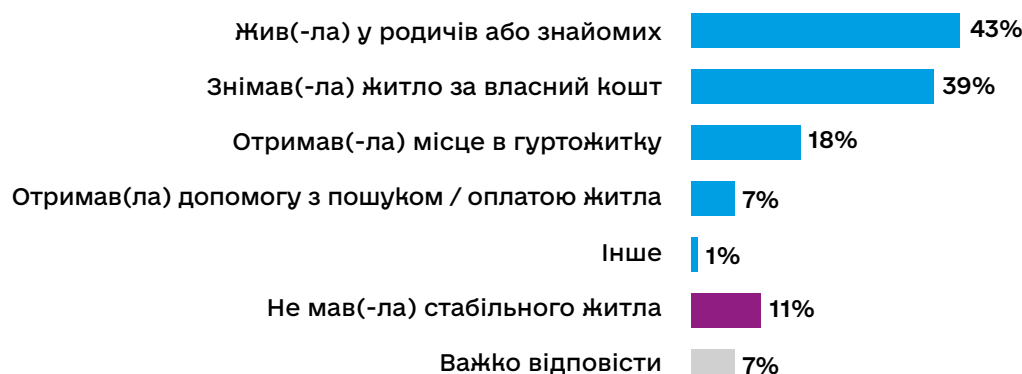

Найбільш розповсюдженим способом вирішення житлового питання є проживання у родичів чи знайомих (43% респондентів і респонденток), 39% опитаних із ТОТ знімали житло за власний кошт.

Місце в гуртожитку було надано лише 18% респондентів і респонденток, 7% отримали допомогу з пошуком чи оплатою житла, 11% так і не мали стабільного житла, при чому цей відсоток є однаковим як для тих, хто навчався дистанційно, так і для тих, хто навчався очно.

Рис. 29. Вирішення житлового питання після приїзду на підконтрольну територію, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

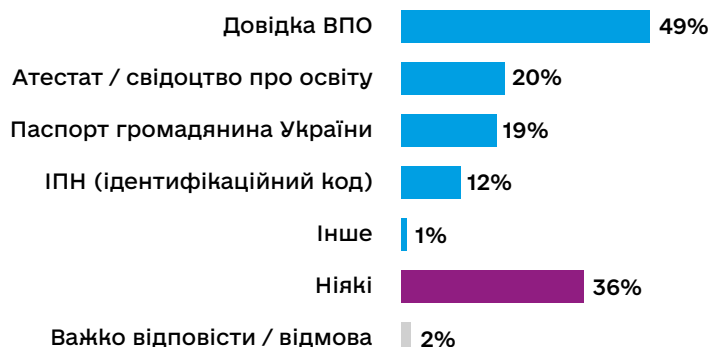
Загалом як Ви вирішували житлове питання після приїзду на підконтрольну територію? (Питання з множинними відповідями.)

Тільки 36% студентів і студенток не потребують отримання чи оновлення документів після прибуття на підконтрольну Україну територію. Майже половина (49%) мають отримати чи відновити довідку ВПО, 20% — атестат про освіту, ще 19% — дійсний український паспорт.

Рис. 30. Документи, які потрібно було отримати або відновити після прибуття на підконтрольну Україні територію, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Які документи Вам потрібно було отримати або відновити після прибуття на підконтрольну Україні територію? (Питання з множинними відповідями.)

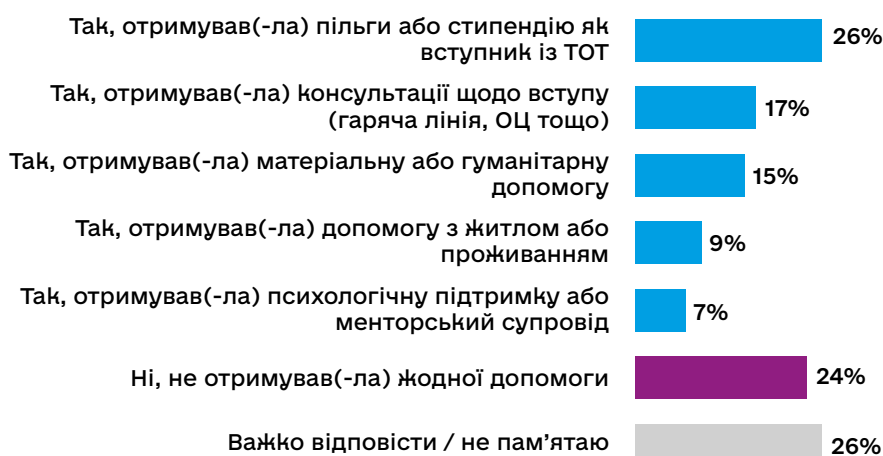

Половина опитаних студентів і студенток або не отримували жодної допомоги (24% опитаних, що навчаються, перебуваючи на підконтрольній території) або не пам'ятають, чи отримували вони її (26%).

36% студентів і студенток, які перебувають на підконтрольній території, отримували матеріальну допомогу: чверть (26%) отримали пільги або стипендію як вступники із ТОТ, 15% — матеріальну або гуманітарну допомогу, 9% — допомогу з житлом або проживанням. 17% опитаних отримували допомогу у форматі консультацій щодо вступу і 7% — психологічну підтримку або менторський супровід.

Рис. 31. Допомогу під час вступу до українського закладу освіти та/або під час навчання на першому курсі, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Чи Ви отримували будь-яку допомогу під час вступу до українського закладу освіти та/або під час навчання на першому курсі? (Питання з множинними відповідями.)

Джерела допомоги суттєво залежать від її виду, але в будь-якому випадку основним її джерелом (за винятком матеріальної або гуманітарної допомоги) є заклад освіти, до якого вступив студент чи студентка. Так, 84% респондентів і респонденток — отримувачів допомоги сказали, що пільги або стипендії як вступникам із ТОТ їм надав заклад освіти, консультації щодо вступу надавали заклади освіти 81% респондентів.

Також заклад освіти переважно брав на себе допомогу з житлом або проживанням, це відзначили 60% студентів і студенток, 58% отримали від альма-матер психологічну підтримку або менторський супровід. Варто зауважити, що п'ята частина студентства сказала, що психологічна підтримка або менторський супровід надавали їм ініціативні студенти чи викладачі.

Серед надавачів матеріальної або гуманітарної допомоги студенти і студентки передусім називають громадські або волонтерські організації (52%), міжнародні організації або фонди (44%) та державні структури (міністерство, органи місцевої влади) (42%).

Рис. 32. Джерела отриманої допомоги, % респондентів, які у питанні про допомогу зазначили, що її отримували, N1 = 200, N2 = 110, N3 = 182, N4 = 84, N5 = 310

Ви зазначили, що отримували _____ Ця допомога надавалася...

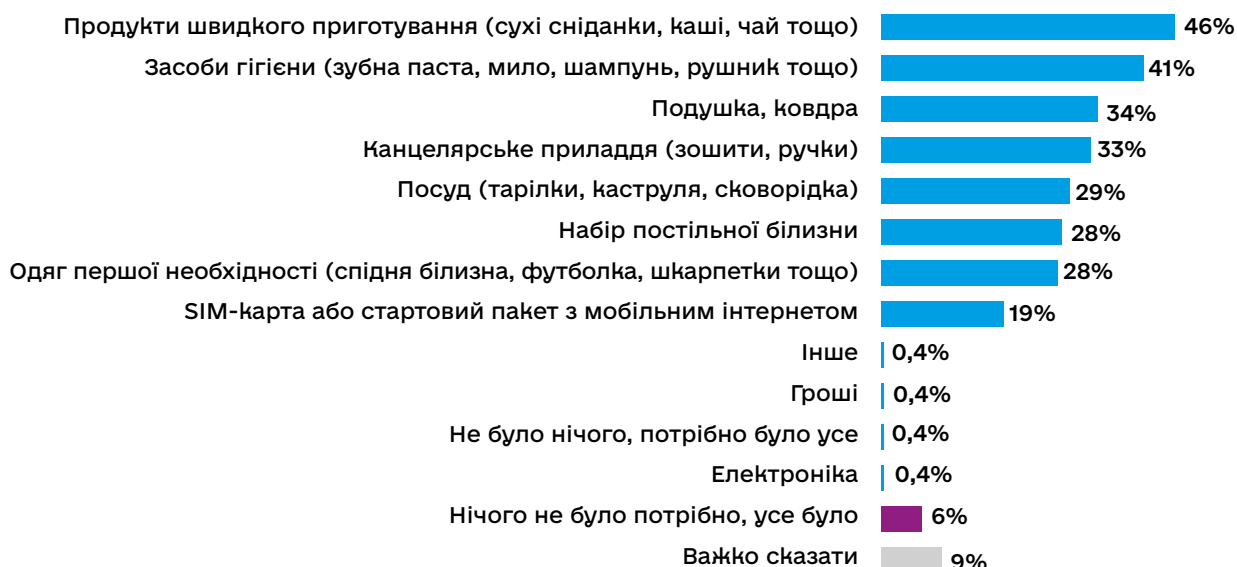

Якби студентам і студенткам запропонували безкоштовний гуманітарний набір при прибутті до закладу освіти, найбільшою популярністю користувалися б:

- товари першої необхідності – продукти швидкого користування (їх у цьому наборі хотіли бачити 46% студентів і студенток), засоби гігієни (41%), одяг першої необхідності (28%);
- габаритні товари щоденного користування, які важко везти з собою – подушка, ковдра (34%), посуд (тарілка, каструля, сковорідка) (29%), набір постільної білизни (28%);
- канцелярське приладдя (33%).

Рис. 33. Склад безкоштовного гуманітарного набору, що був би доречним у той момент, коли респондент / респондентка прибув / прибула у свій заклад освіти для вступу та/або навчання, % респондентів, які навчається очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Який склад безкоштовного гуманітарного набору був би для Вас доречний у той момент, коли Ви прибули в свій заклад освіти для вступу та/або навчання?
(Питання з множинними відповідями.)

Як і в попередньому питанні, що стосувалося витрат на виїзд із ТОТ, ми бачимо великий відсоток тих, хто не може назвати конкретну суму (67%), що може свідчити про те, що студенти і студентки перших / других курсів не готові оцінювати розміри фінансування власних потреб або покладаються на додаткове фінансування з боку близьких. Також про це може свідчити велика різниця в сумах, що називаються, і приблизно однаковий розподіл серед тих, хто називав різні суми.

Рис. 34. Сума державної одноразової грошової допомоги у перші місяці перебування респондента / респондентки на підконтрольній території, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Якщо б держава запропонувала Вам одноразову грошову допомогу у перші місяці Вашого перебування на підконтрольній території, яка б сума була б для Вас достатньою? Вкажіть, будь ласка, орієнтовну суму в гривнях.

Основними страхами студентів і студенток, які впливали на них протягом першого року навчання, є страх перед новим середовищем і проблеми з фінансами (по 33% студентів і студенток другого курсу навчання). Серед психологічних проблем необхідно зазначити ще розлуку з родичами та друзями (26%), важкий досвід переїзду або виїзду з ТОТ (20%), труднощі у навчанні (19%). З матеріальної точки зору на студентство ще тисли проблеми з житлом (19%).

9% респондентів і респонденток повідомили про випадки дискримінації або упередженого ставлення, що вплинуло на них негативно, ще 9% погано почували себе через недостатнє знання української мови.

Найбільшу тривожність показують студенти і студентки з тимчасово окупованих окремих районів Херсонської та Донецької областей, що були окуповані після 24 лютого 2022 року.

Рис. 35. Події або обставини, що негативно вплинули на психологічний стан респондента / респондентки протягом першого року навчання, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 710

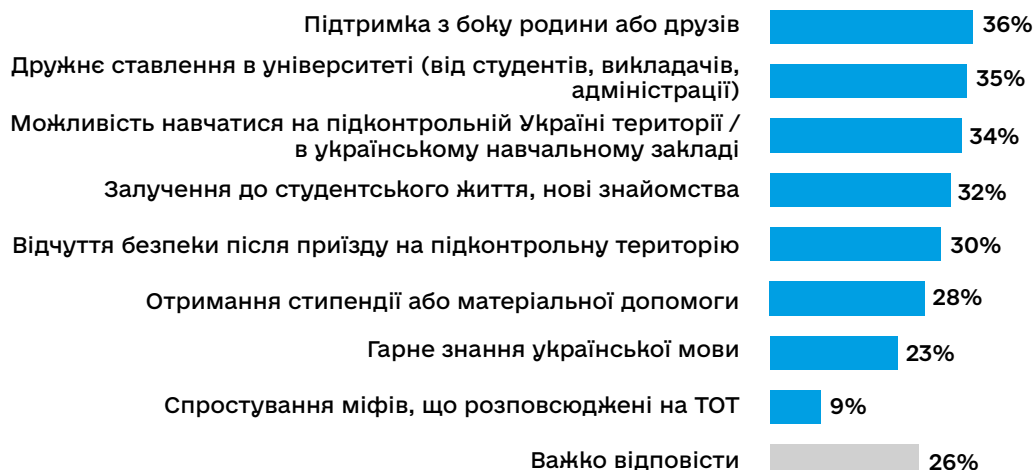
Які події або обставини негативно вплинули на Ваш психологічний стан протягом першого року навчання? (Питання з множинними відповідями.)

Підтримка з боку оточуючих є основним фактором позитивного впливу на психологічний стан респондента чи респондентки протягом першого року навчання – 36% опитаних сказали, що на них позитивно вплинула підтримка з боку родини або друзів, 35% – дружнє ставлення в університеті, 32% відзначили залучення до студентського життя, нові знайомства. Для третини (34%) респондентів сам факт можливості навчання в українському навчальному закладі вже є позитивною обставиною. Майже чверть (23%) студентів і студенток сказали, що позитивні емоції їм принесло гарне знання української мови.

Рис. 36. Події або обставини, що позитивно вплинули на психологічний стан респондента / респондентки протягом першого року навчання, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 710

Які події або обставини позитивно вплинули на Ваш психологічний стан протягом першого року навчання? (Питання з множинними відповідями.)

4. СКЛАДНОЩІ В СОЦІАЛЬНІЙ ІНТЕГРАЦІЇ У СТУДЕНТСТВА З ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Як можна побачити із даних цього дослідження, гарне знання української мови впливає на психологічний стан студентства, принаймні на першому курсі і, вочевидь, студенти і студентки з ТОТ докладають зусилля для вільного нею володіння. Половина (51%) студентства із ТОТ вивчають українську мову самостійно, 19% вдалося знайти репетитора / вчителя, 10% користувалися онлайн-ресурсами.

Студенти і студентки, які дистанційно навчаються на ТОТ, більше приділяють увагу вивченню української мови за допомогою онлайн-ресурсів (20% проти 10% у середньому).

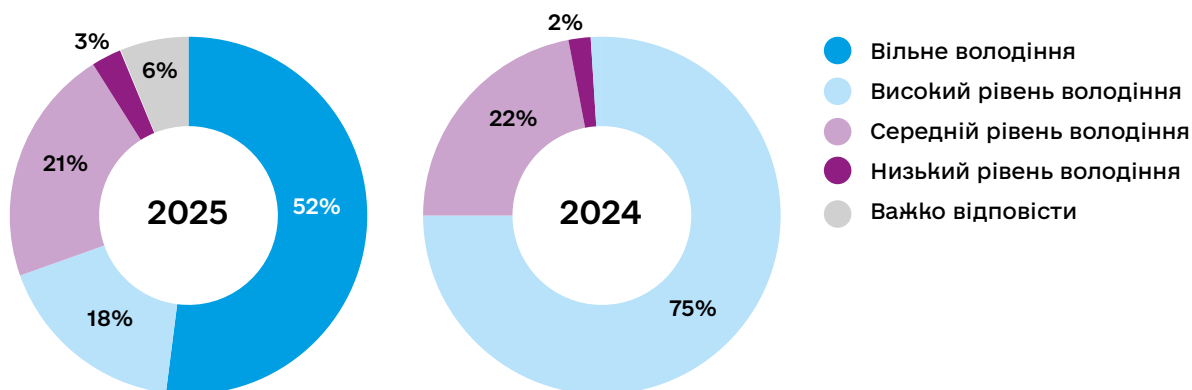
Рис. 37. Шляхи вивчення української мови респондентами, які перебувають на ТОТ, % респондентів, N = 1294

Чи вивчали Ви українську мову, перебуваючи на ТОТ? (Питання з множинними відповідями.)

70% студентів і студенток впевнені, що у них високий рівень володіння українською мовою, при чому 52% каже, що вони володіють нею вільно. Одна п'ята (21%) опитаних показує середній рівень володіння українською мовою, 3% говорять про низький рівень володіння, а 6% вагаються з відповіддю.

Рис. 38. Рівень володіння респондентів українською мовою, % респондентів, N = 1294
Як ви оцінюєте власний рівень володіння українською мовою?

38% студентів і студенток сказали, що у них була можливість покращити знання з української мови до вступу або під час навчання з допомогою закладу освіти. Порівняно з дослідженням 2024 року, цей показник покращився на 12 в.п. Він може свідчити про покращення розуміння ЗВО та ЗФПО ролі української мови у формальному та неформальному спілкуванні студентства.

Рис. 39. Можливості респондента / респондентки покращити знання з української мови до вступу або під час навчання з допомогою закладу освіти, % респондентів, N = 1294

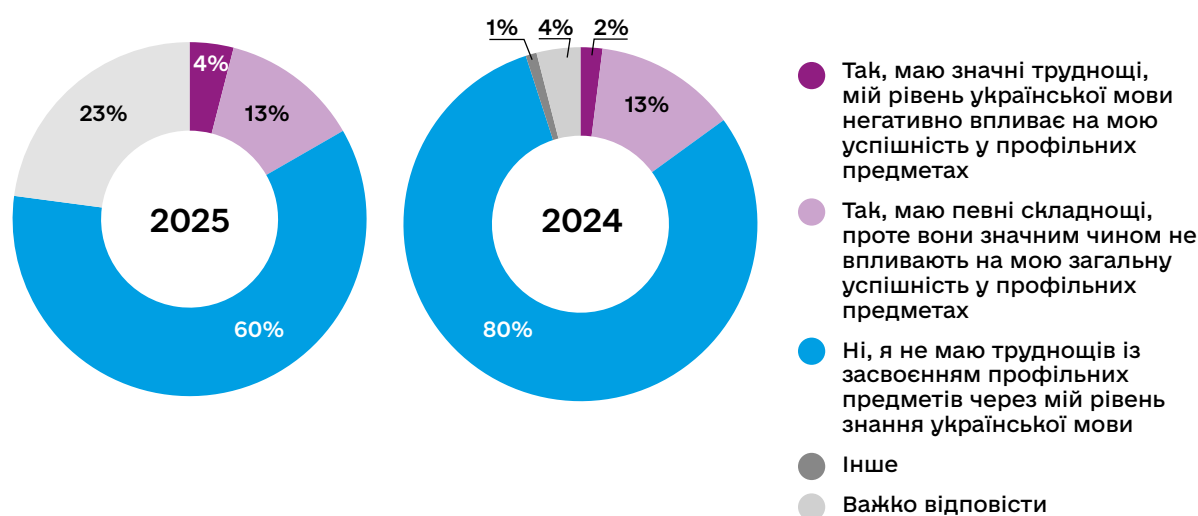
Чи була у Вас можливість покращити знання з української мови до вступу або під час навчання з допомогою закладу освіти?

Тільки 4% студентів і студенток, які навчаються на другому курсі, мають значні труднощі з засвоєння профільних предметів, які викладаються українською, ще 13% другокурсників мають певні складнощі, але вони не впливають на успішність у профільних предметах. 60% сказали, що вони не мають труднощів із засвоєнням профільних предметів через рівень знання української мови, при чому серед тих другокурсників, які навчаються дистанційно, перебуваючи на ТОТ, ця частка досягає 84%. Ми можемо припустити, що достатньо велика частка тих, хто вагався із відповіддю (а серед них вище частка тих, хто навчається очно), не дали відповідь на це питання, тому що не помічають впливу рівня знання української мови на засвоєння профільних предметів.

Рис. 40. Труднощі із засвоєнням профільних предметів, що викладаються у закладі освіти українською мовою, % респондентів, які навчаються на другому курсі, N = 773

Чи маєте Ви труднощі із засвоєнням профільних предметів, що викладаються в закладі освіти українською мовою?

Одна п'ята (21%) студентів і студенток із ТОТ сказали, що вони відчували упереджене чи нетолерантне ставлення до себе через те, що вони з ТОТ. Так, 13% чули стереотипні або образливі висловлювання про «тих, хто з ТОТ», а 6% — публічне приниження або жарти на тему походження, 7% — недовіру або сумнів щодо рівня знань / освіти. Образливі висловлювання про «тих, хто з ТОТ» частіше чули жінки (16% проти 10%) та ті, хто навчаються очно (14%), жінки також частіше відчували недовіру або сумнів щодо рівня знань / освіти (10% серед жінок та 5% серед чоловіків).

Трохи більше половини (55%) не відчували упередженого ставлення, при чому серед тих, хто навчається дистанційно, перебуваючи на ТОТ, таких 78%, а серед тих, хто навчається дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, — 60%.

Чверть (24%) сказали, що їм важко відповісти, чи відчували вони упереджене чи нетолерантне ставлення, таких респондентів більше серед чоловіків — 27% проти 21% у жінок та тих, хто навчається очно (26%).

Рис. 41. Відчуття упередженого чи нетолерантного ставлення до респондента / респондентки через те, що він / вона з ТОТ, % респондентів, N = 1294

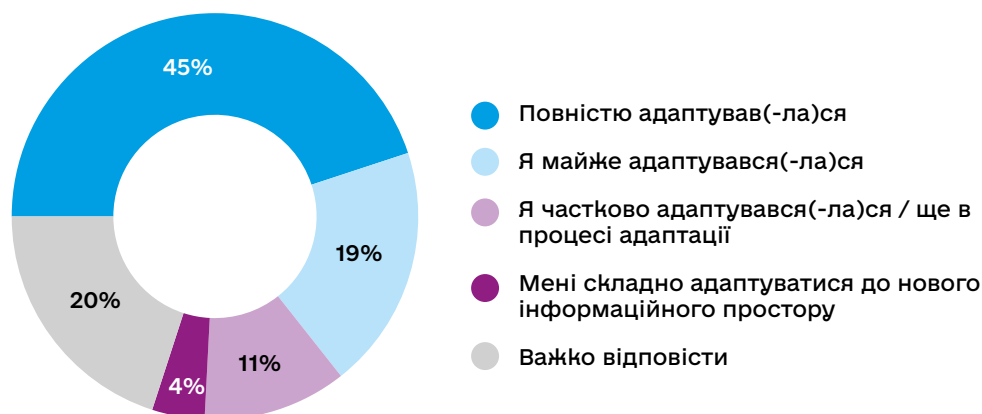
Чи доводилося Вам відчувати упереджене чи нетолерантне ставлення до себе через те, що Ви з ТОТ? (Питання з множинними відповідями.)

Дві третини (64%) студентів і студенток, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, повністю або майже адаптувалися до нового інформаційного простору, одній п'ятій (20%) респондентів і респонденток важко відповісти на це питання, 11% опитаних адаптувалися частково або ще перебувають у процесі адаптації, 4% складно адаптуватися до нового інформаційного простору. І серед тих, хто повністю адаптувався, і тих, хто вагався із відповіддю, більша частка другоккурсників. Першокурсники та ті, хто навчається дистанційно, частіше, ніж інші групи студентів, казали, що вони частково адаптувалися чи перебувають у процесі адаптації.

Рис. 42. Адаптація до нового інформаційного простору, % респондентів, які навчаються очно чи дистанційно, перебуваючи на підконтрольній території, N = 1195

Як Ви оцінюєте свою адаптацію до нового інформаційного простору (навчальний заклад, новини, цифрові сервіси тощо)?

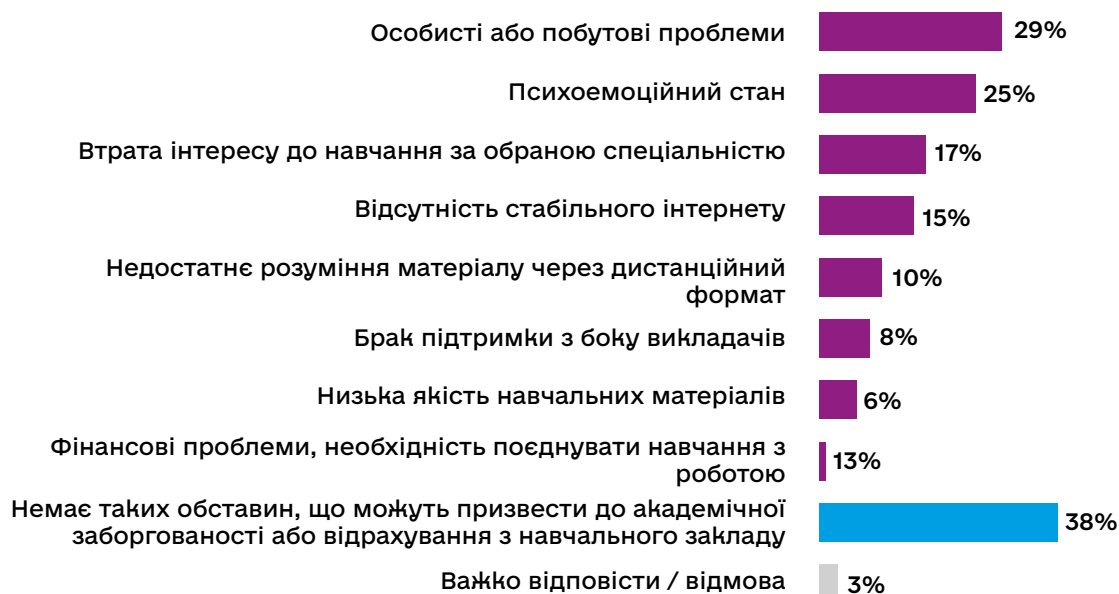

Майже 40% опитаних студентів і студенток вважають, що немає таких обставин, які б призвели до академічної заборгованості чи відрахування з навчального закладу. На 29% студентів і студенток суттєво вплинуть особисті або побутові проблеми, чверть вважає, що причиною академічної заборгованості може стати психоемоційний стан. Першокурсники і першокурсниці більш схильні вважати, що їм може зашкодити продовжити навчання психоемоційний стан (28% першокурсників проти 23% другокурсників), також їх хвилює недостатнє розуміння матеріалу через дистанційний формат (13% проти 8%).

Для студентів і студенток, які здобувають освіту, перебуваючи на ТОТ, критично важливим є наявність стабільного інтернету – 48% сказали, що його відсутність може призвести до заборгованості чи відрахування, для тих, хто перебуває на підконтрольній території, ризик є меншим, про нього сказали 20% опитаних.

Рис. 43. Обставини життя респондента / респондентки, що зараз можуть призвести до його / її академічної заборгованості або відрахування з навчального закладу, % респондентів, N = 1294

Як Ви вважаєте, які обставини Вашого життя зараз можуть призвести до академічної заборгованості або відрахування з навчального закладу? (Питання з множинними відповідями.)

5.

СКЛАДНОЩІ ТА ПЕРЕВАГИ ОТРИМАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПЕРЕБУВАННЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

У цьому розділі наведені дані, що стосуються складнощів і переваг отримання дистанційної освіти для студентів і студенток, які перебувають на ТОТ. Вони містять результати опитування саме цієї групи студентів.

Більшість (58%) студентства, яке отримує дистанційну освіту, перебуваючи на ТОТ, може навчатись як синхронно, так і асинхронно, для 15% актуально навчання виключно в асинхронному режимі, 11% навчаються виключно синхронно.

Стабільний та швидкий інтернет на ТОТ доступний тільки 35% студентів і студенток, 41% повідомили про нестабільний або повільний інтернет, для 13% він часто є недоступним.

Серед студентства, для якого доступне лише синхронне навчання, тільки у 55% є стабільний інтернет, у 27% інтернет нестабільний або повільний, для 9% він часто є недоступним.

Рис. 44. Доступні респонденту / респондентці формати навчання, % респондентів, які навчаються дистанційно і перебувають на ТОТ, N = 99

Які формати навчання Вам доступні?

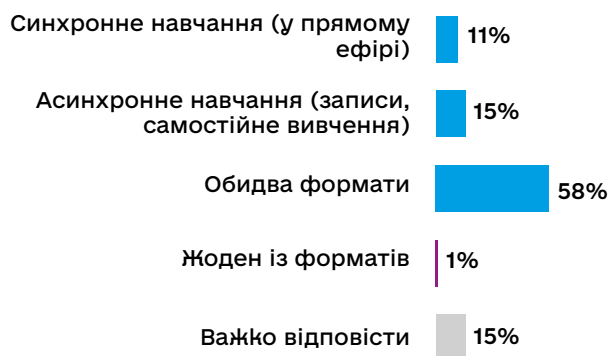
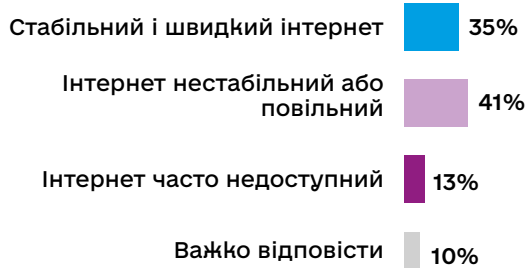

Рис. 45. Доступ респондента / респондентки до інтернету, % респондентів, які навчаються дистанційно і перебувають на ТОТ, N = 99

Як би Ви оцінили свій доступ до інтернету під час дистанційного навчання?

Майже одна п'ята (19%) студентів і студенток, які перебувають на ТОТ, сказали, що окупаційна влада перешкоджала їхньому доступу до української освіти, 39% сказали, що їм важко відповісти на це запитання. Висока частка тих, хто не зміг відповісти на це запитання, може пояснюватися тим, що перебування на ТОТ уже ускладнює доступ до української освіти. Респонденти і респондентки, доступу яких до освіти перешкоджала окупаційна влада, зазначали про загрозу переслідувань і репресій, створення перешкод для доступу до українських ресурсів, а також перевірки телефонів і ноутбуків.

Рис. 46. Перешкоди окупаційної влади доступу респондента / респондентки до української освіти, % респондентів, які навчаються дистанційно і перебувають на ТОТ, N = 99

Чи перешкоджала окупаційна влада Вашому доступу до української освіти?

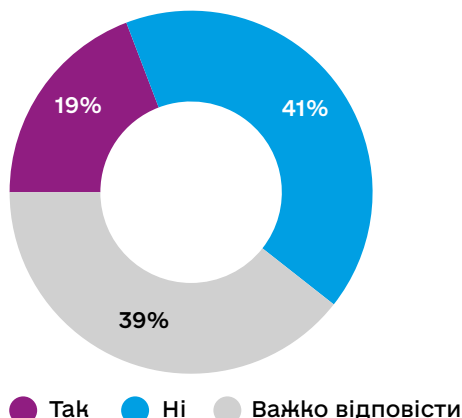
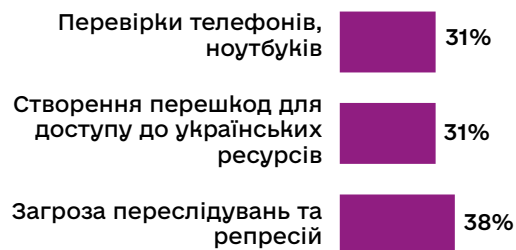

Рис. 47. Шляхи перешкоджання окупаційної влади, % респондентів, кому перешкоджала окупаційна влада, N = 16*

Якщо перешкоджала, то як саме? (Питання з множинними відповідями.)

* Вибірка є замалою для отримання нормального розподілу.

Переважає більшість студентів і студенток, які перебувають на ТОТ, оцінюють методичне забезпечення дистанційного навчання як дуже добре або добре, 76% так само оцінюють технічне забезпечення дистанційного навчання.

Рис. 48. Оцінка методичного забезпечення дистанційного навчання, % респондентів, які навчаються дистанційно і перебувають на ТОТ, N = 99
Як Ви оцінюєте методичне забезпечення (матеріали, доступ до лекцій, інструкції) дистанційного навчання?

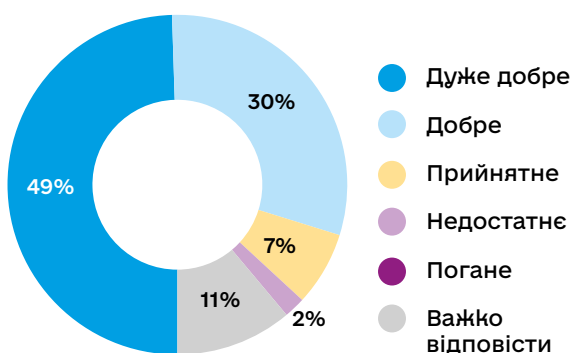
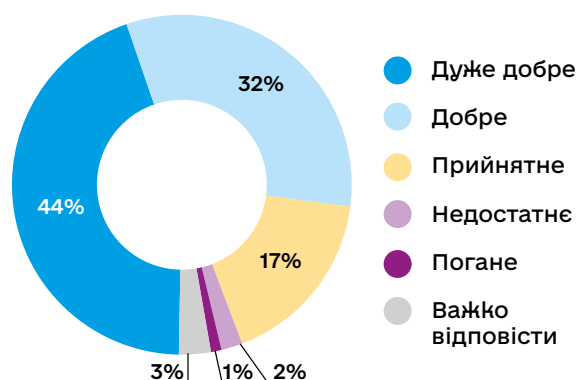

Рис. 49. Оцінка технічного забезпечення дистанційного навчання, % респондентів, які навчаються дистанційно і перебувають на ТОТ, N = 99

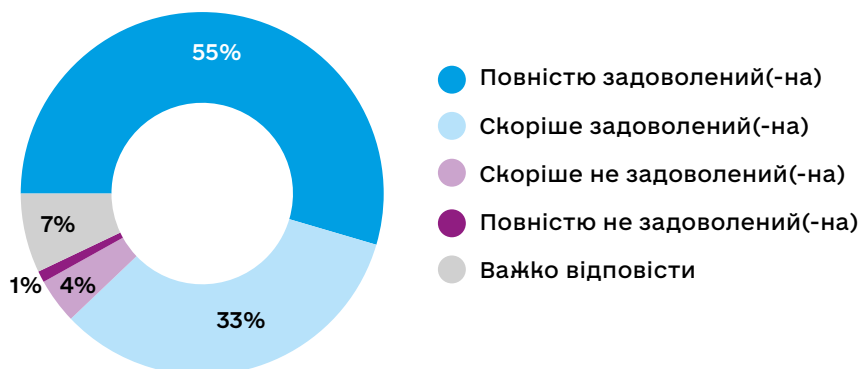
Як Ви оцінюєте технічне забезпечення (платформи, зв'язок, підтримка) дистанційного навчання?

Абсолютна більшість (88%) студентів і студенток, які навчаються дистанційно, перебуваючи на ТОТ, повністю або скоріше задоволені якістю дистанційної освіти, незадоволених (скоріше або повністю) тільки 5%. Факторами незадоволення, що називали студенти і студентки, є важкість сприйняття інформації, погана якість освіти, погана організація освітнього процесу.

Рис. 50. Оцінка якості дистанційної освіти, % респондентів, які навчаються дистанційно і перебувають на ТОТ, N = 99

Як загалом Ви оцінюєте якість дистанційної освіти?

РЕКОМЕНДАЦІЇ

На основі результатів дослідження щодо інтеграції студентства з ТОТ у ЗВО та ЗФО України, а також аналізу чинних нормативних процедур і практик, пропонується комплекс рекомендацій для органів державної влади, профільних відомств, закладів освіти й ОЦ «Крим-Україна» та «Донбас-Україна».

ЦЕНТРАЛЬНИМ ОРГАНАМ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Міністерству розвитку громад та територій України:

1. Розробити державний рекомендований алгоритм дій для осіб, які планують виїзд із ТОТ, що міститиме інструкції з оцінки ризиків, правил безпечної поведінки та інформацію про доступні канали отримання допомоги.

Міністерству розвитку громад та територій України, Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України, Державній міграційній службі України:

1. Запровадити на рівні територіальних громад надання адміністративних послуг за принципом «єдиного вікна» для молоді, яка виїжджає з ТОТ, з можливістю одночасного оформлення основних документів (паспортних дій, реєстрації ВПО, РНОКПП тощо).

Міністерству закордонних справ України, Державній міграційній службі України:

1. Розробити і затвердити процедури встановлення особи громадян, які виїжджають із ТОТ і не мають українських документів, включно з випадками, коли відомості про них відсутні у державних реєстрах, з подальшою можливістю оформлення посвідчення на повернення в Україну.
2. Забезпечити координацію діяльності закордонних дипломатичних установ України щодо інформування та організації доступу заявників із ТОТ до процедур оформлення посвідчення на повернення в Україну, включно з випадками відсутності відомостей про них у державних реєстрах.

Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

1. Забезпечити реалізацію державної фінансової підтримки для забезпечення заходів з повернення першочергових витрат після прибуття на підконтрольну територію для вразливих категорій студентства у перші місяці після переїзду, зокрема через розроблення механізму забезпечення виконання положень Постанови № 551 Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, які депортовані або примусово переміщені, або перебували під ризиком депортації та/або примусового переміщення внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, або осіб з числа дітей».

2. Забезпечити інформаційно-комунікаційну роботу щодо інформування студентів та їхніх сімей про механізми й умови отримання відповідної державної підтримки, включно з регулярним поширенням актуальної інформації через офіційні канали центральних органів виконавчої влади, заклади освіти та партнерські організації.

Міністерству цифрової трансформації України:

1. Інтегрувати в застосунок «Дія» окремий інформаційний модуль щодо можливостей прийому до закладів освіти молоді з ТОТ, зокрема з роз'ясненням порядку роботи ОЦ та алгоритмів подання документів.

Міністерству освіти і науки України:

1. Забезпечити реалізацію норм Порядку прийому для здобуття вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти осіб, які проживають на територіях, де неможливо забезпечити виконання стандартів освіти України та/або стабільний освітній процес (наказ МОН № 271) як спеціального нормативно-правового акта, що спрямований на врегулювання особливостей прийому до закладів освіти осіб із ТОТ, зокрема через повне узгодження його положень зі щорічним Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти та відображення відповідних спеціальних норм у щорічному документі.
2. Посилити інституційну готовність закладів освіти до прийому студентів із ТОТ через розроблення, впровадження та інтеграцію Методичних рекомендацій, а також забезпечення регулярного моніторингу й опитувань студентів щодо ефективності середовища підтримки.
3. Створити та забезпечити безперервне функціонування єдиної гарячої лінії або консультативного центру для вступників із ТОТ.
4. Внести зміни до наказу МОН № 271 та щорічного Порядку прийому на навчання, передбачивши безперервне функціонування ОЦ «Крим-Україна» та «Донбас-Україна» протягом усього року, з можливістю надання консультаційної та інформаційної підтримки абітурієнтам із ТОТ поза межами вступної кампанії.

Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України:

1. Розробити та забезпечити впровадження програм психологічної підтримки й адаптації через травмо-чутливі підходи для студентів із ТОТ.
2. Створити та забезпечити стале функціонування анонімних психологічних онлайн-консультацій, зокрема для тих, хто залишається на ТОТ.

Закладам вищої, передвищої та професійної освіти:

1. Уніфікувати стандарти роботи ОЦ «Крим-Україна» та «Донбас-Україна».
2. Запровадити окремі моделі менторських програм, зокрема, формат «старший студент – студент із ТОТ», або «викладач-наставник», фокусуючись на індивідуальній підтримці та інтеграції.

3. Розширити інформування про можливість проходження безкоштовних мовних курсів для студентів із ТОТ, зокрема й через дистанційні платформи (формати, доступні за слабкого або нестабільного інтернету, офлайн-матеріали).
4. Організувати безпечні формати дистанційної взаємодії зі вступниками та студентами із ТОТ, зокрема, через використання каналів, які не потребують розкриття персональних даних, забезпечення можливості анонімного звернення, а також розробку інструкцій для студентів щодо цифрової безпеки під час комунікації зі ЗВО та ЗФПО.
5. Розробити спеціальні сценарії інтеграційної взаємодії, адаптовані під студентів, які приїжджають із ТОТ уперше (наприклад, мікрогрупи підтримки, зустрічі в малих командах, безпечні простори для соціалізації).
6. Розробити політики та механізми реагування на випадки виявлення ознак дискримінаційних проявів серед учасників освітнього процесу, зокрема, пов'язаних із походженням, місцем реєстрації, проживання особи тощо.
7. Запровадити та забезпечити можливість індивідуальних освітніх траєкторій для студентів із ТОТ, зокрема дозволяти гнучкі графіки відвідування занять, перенесення строків виконання завдань і проходження атестацій у випадках, коли їхнє перебування на ТОТ створює ризики або обмежує доступ до навчання.

З 2011 року,
з українського Криму

Місія ГО «ЦГП «Альменда»

Наближаємо реінтеграцію
населення (де)окупованих
територій та закладаємо основи
гарантій неповторення

info@almenda.org

Місія Омбудсмана України

Омбудсман України ефективно
запобігає порушенням, захищає
та поновлює права кожної
людини

hotline@ombudsman.gov.ua

